

BYGGNADS ARBETAREN

Därför tolereras
brott på bygget

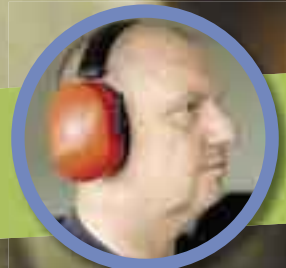
Lärlingar bygger
Europas högsta trähus

Extragolv stoppar
översvämning

”MINA HÄNDER
BLIR SOM KLUMPAR”

Vibrationer skadade Gunnar för livet

Test: Billig kåpa ger uselt skydd

BYGGNADS arbetaren

BYGGNADS arbetaren

BYGGNADS arbetaren

Kenneth Petterson
chefredaktör,
ansvarig utgivare
08-728 49 70
070-607 56 97

k.p@byggnadsarbetaren.se

Jenny Berggren
allmänreporter,
nyhetsansvarig
08-728 49 73
070-664 49 00

j.b@byggnadsarbetaren.se

Katarina Connheim
allmänreporter
08-728 49 87
070-627 60 84

k.c@byggnadsarbetaren.se

Nina Christensen
allmänreporter
webbansvarig
08-728 49 79
070-246 87 06

n.c@byggnadsarbetaren.se

Ingemar Dahlkvist
arbetsrätt, löner
08-728 49 72
070-607 56 91

i.d@byggnadsarbetaren.se

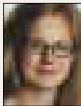
Margite Fransson
arbetsmiljö, hälsa
08-728 49 74
070-607 56 89

m.f@byggnadsarbetaren.se

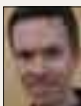
Cenneth Niklasson
allmänreporter
08-728 49 76
070-607 56 92

c.n@byggnadsarbetaren.se

Anki Sydegård
reportageansvarig
08-728 49 77
070-607 56 87

a.s@byggnadsarbetaren.se

Magnus Bergström
allmänreporter
08-728 49 76
070-280 25 35

m.b@byggnadsarbetaren.se

Omslagsfoto: Lisa Hjertén
Korrektur: Michelle Bergman

TS-kontrollerad
upplaga 2006: 130 700

Postadress: 106 32 Stockholm
Besöksadress: Hagag. 2, 4 tr, Sthlm
Adressändring, medlem i Byggnads:
Kontakta din lokala avdelning
Prenumeration: edb, telefon 010-588
48 08 E-post: prenumeration@edb.
com Pris, helår: 297 kr

Annons: Swartling & Wranding Media,
telefon 08-545160 67

Repro: Grafit

Tryck: Sörmlands grafiska, Quebecor

VIBRATIONER

MASKINER FÖRSTÖRDE HANS HÄNDER

Gunnar Kostet kan inte gå tillbaka till bygget. Han klarar inte att arbeta i fukt och kyla. Händerna är förstörda efter många års arbete med vibrerande maskiner. SID 10-13

SÅ BYGGS EUROPAS HÖGSTA TRÄHUS

SID 14-16

TEST: BILLIGA HÖRSELSKYDD DÄMPAR DÅLIGT

SID 35-37

RYSSLAND

KVINNOR RENOVERAR NEDGÅNGET MURMANSK

SID 24-27

SVARTJOBB

BYGGETS NORMER TILLÅTER BROTT

SID 18-20

A-kassans råd blev dyrt för snickare

BYGGNYTT! Remy Kupiec fick rådet att gå ur a-kassan och förlorade 228 kr per dag. "Han ljuger", säger Mats Johansson, Byggnads a-kassa i Helsingborg. Ord står mot ord.

SID 28-29

DEBATT SID 6

Peab betalar ofta för lite

"Förstår inte hur det kan vara möjligt att löneutbetalningarna hos Peab så ofta är felaktiga", skriver Peabanställd.

GREJER & GREPP SID 38

Alltid rätt fall mot brunnen

Uppfinningen gör flytspacklingen överflödig.

BYGGFOLK SID 42

Ruben Nilson-sällskapet firar 25-årsjubileum

BYGGFOLK SID 40-41

Rörmontören och rivaren gillar rugby

Rörmontören Mattias Eriksson och rivaren Jerry Öhman trivs i gentlemannasporten rugby. Helst vill de utöva sporten i regn och rusk. Man faller mjukare då.

5 BETONG & 5 BATONG SID 8

"Jag har alltid velat bli polis"

TÄVLINGSVINNARE SID 47

SISTA ORDET SID 46

BILDKRYSET SID 47

FRÅGAN

Går det att få bort svartjobben?

Rikard Saareste, 27 år, betongarbetare, Hamringe, Stockholm

– Nej du, det är helt omöjligt. Jag tycker att samhället är organiserat så att man inte klarar sig utan lite extra inkomster ibland. Men det gäller förstås i mindre skala sådär, att man hjälper någon man känner. De stora organiserade svartjobben är för jävliga. De snor jobb från oss.

Jenny Weibull, 33 år, snickarlärling, Helsingborg

– Nej, jag tror inte att det går att få bort dem helt. Som nu när det är brist på hantverkare. Jag tycker ärligt talat att den typen av tjänster och gentjänster är okej, jag ser det inte som svartjobb. Svartjobb i organiserad skala är svårare att acceptera.

Conny Dyhr, 36 år, betongarbetare, Skellefteå:

– Oj, det kommer de aldrig att lyckas med. Så länge det finns hantverksjobb som behöver göras och det råder brist på folk. Men jag tror att vi här uppe är ganska förskonade ändå. Sedan är det klart att det är skillnad mellan att hjälpa grannen och fuska i större skala.

LÄS MER: SID 18-20

Margot Wallström: EU bra för facket

● Svar på insändare i Byggnadsarbetaren 11/07 "EU orsakar demokratisk kris för facket", av Anders Andersson.

Han anser att Byggnads bör driva kravet på ett svenskt utträde ur EU. Jag håller med om att diskussioner om EU ska vara öppna och hålla högt i tak. Men ett Sverige utanför EU skulle varken gynna facken, företagen eller arbetstagarerna.

Många svenskar har en hälsosam skepsis inför EU-samarbetets brister. Men de flesta inser att ett litet omvärldsberoende land som Sverige inte klarar sig bättre på egen hand i ett alltmer gränslöst Europa, där alla andra går samman. Det lokala, nationella och europeiska hänger ihop. Det blir särskilt tydligt inför globaliseringens hot och möjligheter.

Men EU måste bli mer öppet och demokratiskt. Och den sociala dimensionen bör stärkas. Det nya reformfördraget är ett steg i rätt riktning. Genom fördraget får EU-medborgarna mer att

FOTO: SCANPIX

Margot Wallström anser att EU bör bli mer demokratiskt.

säga till om. Den svenska riksdagen får mer makt och det folkvalda Europaparlamentet får större inflytande. Insynen och öppenheten ökar. Och offentlighetsprincipen får en större tyngd.

Genom att stadgan om de grundläggande rättigheterna blir rättsligt bindande, säkerställs rätten att förhandla, ingå kollektivavtal och strejka. Det slås också fast att EU är en social marknadsekonomi, med full selsättning och sociala framsteg som mål.

Arbetsmarknadens parternas betydelse erkänns och stärks. Detta är viktiga förändringar av EU. Inte minst för facken och alla som värnar ett demokratiskt och socialt Europa. Att kalla EU-medlemskapet för en "ideologisk kris" för det socialdemokratiska partiet är överdrivet. Partiet vill lägga diskussionen om ett ja eller nej till EU bakom sig. Och istället diskutera och påverka hur EU ska utvecklas för att möta framtidens utmaningar.

Denna diskussion förbereds nu av den arbetsgrupp som jag leder tillsammans med Jan Eliasson. Inom kort bjuder vi in till ett öppet rådslag. Jag hoppas att Anders Andersson och alla andra som är intresserade av Europafrågor tar del av detta rådslag, så att vi kan forma en progressiv politik för ett mer öppet, demokratiskt och socialt EU.

MARGOT WALLSTRÖM

VICE ORDFÖRANDE EU-KOMMISSIONEN

Fler debattinlägg på webben www.byggnadsarbetaren.se

Peabs löner är ofta felaktiga

● Förstår inte hur det kan vara möjligt att löneutbetalningarna hos Peab så ofta är felaktiga. Oftast fel med traktamentena men inte omöjligt att andra fel sker.

Varje gång är det för lite utbetalt och inte för mycket, vilket jag finner märkligt.

Sannolikhetsmässigt borde det vara lika stor chans att få för mycket som för lite, om det

inte är medvetna fel, vilket jag verkligen hoppas att det inte är. Dessa fel har inte endast drabbat mig utan även mina arbetskamrater. Är det någon annan som har drabbats av detta märkliga problem inom Peab? Jag hoppas innerligt att de duktiga flickorna på lönekontoret i Solna får rättsida på löneutbetalningarna.

PEABANSTÄLLD

Byggnads ett rikt förbund

● Drygt två miljarder i kassakistan. Byggnads är ett rikt fackförbund med tillgångar som vid årsskiftet hade ett marknadsvärde på 2,2 miljarder kronor. Men att avstå från personalneddragningar och använda avkastningen till verksamheten var aldrig något alternativ.

SVEMPA

Strejka för traktamentet

● Om facket är tveksamt till att förhandla om högre traktamente så kan de göra en undersökning på hur många som är villiga att strejka för en ordentlig höjning

av traktamentet. Strejkar man för att få en höjning av löner med 3,20 kronor i tre år, som är en i stort sett en normal ökning vid högkonjunktur, så kan jag inte se

varför en rejäl höjning av traktamentena inte ingick eller ens togs upp. Svagt och ogenomtänkt av dessa ombud. Nu får de ta sig i kragen och lyfta fram denna fråga snart.

REPUMIES

TYCK TILL DIREKT PÅ NÄTET!

På vår hemsida kan du publicera insändare direkt. Gå in på www.byggnadsarbetaren.se.

E-post: redaktionen@byggnadsarbetaren.se

Faxa: 08-728 49 80

Ring: 08-728 49 00

Glöm inte uppge namn och telefonnr (som hemlighålls mellan dig och redaktionen om du använder signatur).

Bygget kan inte ha egen moral

Sju av tio byggnadsarbetare har jobbat svart, enligt en enkätundersökning som Byggnadsarbetaren gjorde våren 2000 bland 200 slumpmässigt utvalda medlemmar i Byggnads.

De flesta hade gjort det åt personer som de kände – familj, släkt eller vänner. För majoriteten finns det en tydlig gräns mellan svartjobb i mer organiserad form, som tar bort arbetstillfällena, och små svartjobb som normalt inte utförs av företag.

Nu pekar en rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, på att byggbranschen har ett eget normsystem som ger utrymme för svartjobb.

Det anses vara okej att jobba svart om man gör rätt för sig på annat sätt, till exempel jobbar bra. Det kan gälla såväl småtjänster på fritiden som svartarbete på heltid.

I rapporten har Brå bland annat intervjuat byggnadsarbetare.

”Det anses vara okej att jobba svart om man gör rätt för sig på annat, till exempel jobbar bra.”

Här finns alltså ett glapp i rättsmedvetandet. Byggnadsarbetare tycker sig ha ett större handlingsutrymme för att jobba svart än vad som finns i lagen.

Det här vill Brå ha stopp på genom att skärpa kontrollen även av enskilda byggnadsarbetare.

Hittills har jakten på svartjobb koncentrerats på dem som köper och organiserar svartjobb – förmedlare, bulvaner och al-lehanda mellanled.

Men alla som befattar sig med svartjobb har naturligtvis ett ansvar.

Brå påpekar särskilt att det gäller de kvalificerade yrkesarbetarna eftersom de har de största möjligheterna att välja på om de vill jobba vitt eller svart.

Det finns också en brutal sida av svartjobben. Den visar sig i avancerade skattebrotten med stora härvor med företag som kontrolleras av kriminella entreprenörer.

Den som tjallar eller inte betalar i tid riskerar att få knäskålarna krossade som i den värsta gangsterfilm.

Sett i det perspektivet så ter sig Byggnads och Byggarbetsgivarnas gemensamma förslag om att alla på bygget ska bära id-brickor som ganska harmlöst. Byggbranschen kan inte ha en egen moral som tillåter svartjobb och fiffel.

Läs mer på sidorna 18–20.

Nästa nummer utkommer den 4 oktober.

KENNETH PETTERSON
CHEFREDAKTÖR

Ejendal

TILL VEM: NÄRPOLISCHEF ANETTE BJÖRK, 41 år, i Laholm.

VARFÖR: hennes **KARRIÄR** har fört henne **FRÅN BETONGJOB** i Skanska, **TILL BITRÄDANDE POLISCHEF** i Laholm.

”JAG ÄR DEN SNÄLLA POLISEN”

1 Vad var bäst med betongarbetarjobbet?

– Kamratskapet. Och så lagarbetet, lite på samma sätt som här på polisen men mer uttalat.

2 Blir du tråkad för din bakgrund, typ från bakom armeringsgaller själv till att sätta andra bakom galler?

– Nej, (skratt) det är inte så många som känner till att jag arbetat som betongarbetare. Och jag armerade inte mycket. Det var mest vibrering och putsning av ytor.

3 Vad längtar du tillbaka till?

– Jag saknar den där känslan som det ger att göra något konkret med händerna. Det är en kreativ känsla.

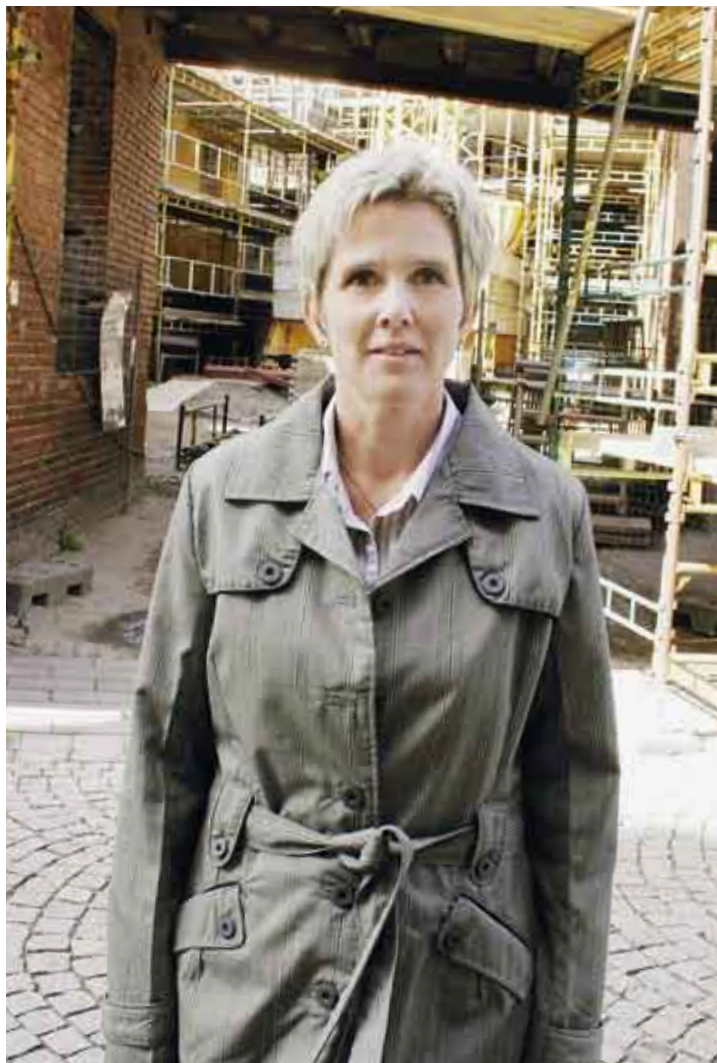
4 Har du nytta av de fyra åren som betongarbetare i ditt nuvarande jobb?

– Ja, det tycker jag. Första tiden var jag ensam tjej, sedan kom det några till. Men jag lärde mig värdet av rak och tydlig kommunikation. Det har jag haft nytta av.

5 Vad är du glad att slippa?

– Inget alls egentligen. Jag trivdes och jag såg inte så mycket av det som ibland kan vara avigsidor för en kvinna att arbeta på en mansdominerad arbetsplats.

Men det är skönt att slippa torra händer och att det blir svart i näsduken när man snyter sig.

Anette Björk bytte karriär, från betongjobb till polis, för spänningens skull.

FRÄCKISEN

En byggnadsarbetare hade blivit strandsatt på en öde ö. Efter månader av umbäranden fick hon se en vacker man vada i land. Hon gick honom till mötes. Han log, såg på henne med gäckande ögon och sa: ”Nu ska du få något du längtat efter länge.” Byggnadsarbetaren sken upp: ”Åh, har du snus!”

1 Vad är det grövsta brott du begått?

– (Efter lång tystnad) Jag har kört för fort ibland, det har jag.

2 Varför polis?

– Jag har velat bli det sedan jag var liten. Pappa var polis, min man är polis. Jag vet inte men det är väl spänningen.

3 Mycket elände blir det förstås, men vad är det roligaste du gjort som polis?

– Det finns mycket roliga ögonblick i polisjobbet, som när man hjälper någon eller när man möter barn eller handikappade på stan. De har inte så mycket förutfattade meningar.

4 På tal om förutfattade meningar, blir folk i din omgivning nervösa och tysta eller blir de glada när de träffar dig?

– Jag är den snälla polisen, eller det vill jag i alla fall vara. Men det är klart att det blir en del kommentarer som att nu byter vi ämne för nu kommer polisen eller liknande. Men mest blir folk nyfikna när de får veta vad jag gör.

5 Du har verkat i mansdominerade yrken med manlig kultur. Vad har du för motvåpen?

– Jag har inte behövt något vapen. Jag har inte stött på patrull och inte upplevt kulturen som något hinder.

Jag säger vad jag tycker när det behövs, och det är möjligt att det har underlättat. Men jag har inte stött på några könsbarriärer.

INGMAR DAHLKVIST

BYGGNADS arbetaren

”Vi kunde arbeta med vibrerande maskiner veckor i sträck”, säger Gunnar Kostet som fått vibrationsskador. De började märkas efter att han jobbat 18-20 år.

Gunnar kan glömma höst- och vårfisket

Hans skadade händer domnar i kyla

Händerna blev som klumpar i fukt och kyla. Värken höll honom vaken på nätterna. År av arbete med vibrerande verktyg krävde sitt pris. Gunnar Kostet tvingades lämna bygget och byta jobb.

TEXT MARGITE FRANSSON FOTO HANS-OLOF UTSI

Efteråt tänker man att man varit tokig som jobbade så länge med vibrerande maskiner, säger snickaren Gunnar Kostet, 48 år, från Kiruna.

Symtomen och skadorna kom smygande steg för steg. Men han vände sig. Slog bort tankarna på fingrarna som skakade efter jobb med tigersågar och bilmaskiner, på domningarna och värken. Till slut hade han så ont att han låg vaken på nätterna.

– Jag insåg att det var omöjligt att fortsätta som byggnadsarbetare, för det blev bara värre. I dag är det omöjligt för honom att arbeta utomhus höst, vinter och vår. Han klarar inte att jobba i fukt och kyla.

– Är det fuktigt ute kan jag inte ens hålla i en hammare och slå i en spik. Händerna är som klumpar.

Men också vissa somrar får han problem. Är det kallt och fuktigt vitnar fingrarna och fungerar inte.

Människokroppen är inte gjord för vibrerande verktyg, därför tar den skada. Just byggbranschen är full av maskiner som skakar sönder de fina nervbanorna och kärlen i händerna. Gunnar Kostet har jobbat med den vanliga arsenalen; bilmaskiner, slagborrmaskiner, vibrostavar och tigersågar.

– För mig var tigersågarna det värsta. Det

”Man var tokig som jobbade så länge med vibrerande maskiner.”

var som om de hade finare vibrationer och då jobbade man mer med dem, för det kändes inte så farligt. Vid fönsterbyten kunde jag gå hela dagarna med tigersågen, för det var så otroligt effektivt.

Gunnar Kostet har sett att det är många fler än han själv som lider av svåra vibrationsskador.

– Vissa är så illa skadade att de knappt kan hålla i maskinerna, berättar han. Men de fortsätter att bila i alla fall och förvärra sin skada. För att försörja sin familj och för att det är svårt att hitta andra jobb.

Själv märkte han de första symtomen på rasterna efter att han jobbat med vibrerande verktyg.

– När man skulle hålla i fälekoppen skakade handen.

I början gick det tillbaka men med tiden satt skakningarna i allt längre. Samtidigt började fingrarna vitna i fukt och kyla och blev med tiden alltmer avdomnade.

– De sista åren kunde jag ta ut min matlåda, en plåtlåda, ur ugnen med bara händerna. Jag kände ingenting.

Så kom värken, molande som tandvärk, upp i lederna och armbågarna. Med smärtan följde också sömnlösheten. I dag om han anstränger sig eller om vädret är dåligt kan han få värk i hela överkroppen.

Gunnar Kostet är glad att han kunde byta bana. Sedan 2002 jobbar han på Kiruna Bostäder där han kan vara i en varm snickarverkstad och får planera jobben ute efter eget huvud. Han hoppas att andra byggnadsarbetare ska slippa skada sig. För det är också handikappande socialt.

– Bara en sak är det här med fisket. Jag kan fortfarande fiska på sommaren, men höst- och vårfisket, det är bara att glömma. ●

SÅ UNDVIKER DU SKADOR

- Arbeta med arbetsrotation.
- Använd helst bilmaskiner.
- Använd verktyg med lägsta möjliga vibrationsnivå.
- Använd stativ, där det fungerar.
- Kör korta arbetspass och täta pauser.

GUNNAR TIPSAR

NY STUDIE HOPP FÖR SKADADE

Ny studie: Salva kan ge känseln tillbaka

● En bedövningskräm kan ge bättre känsel i händerna för personer med nerv- och vibrationsskador. Forsök har visat att när underarmen bedövas med salvan blir känseln i den skadade handen bättre.

För första gången finns det hopp om bättring för personer med vibrationsskador.

Professor Göran Lundborgs tester vid handkirurgiska kliniken, Universitetssjukhuset MAS i Malmö, har visat att vibrations-skador kan lindras. Genom att bedöva underarmen med en bedövningskräm, gör man hjärnceller som styr underarmen sysslösa. Då tar i stället handens hjärnceller över dem tillfälligt och får mer kapacitet. Det gör att handens känsel förbättras.

Orsaken till att metoden kan fungera är att hjärnan är så formbar och flexibel. I hjärnan finns olika funktionsdelar för handen och armen. Handens känsel styrs av en del i hjärnan och bredvid ligger den del som styr känsel i underarmen. Bedövningskrämen fungerar i några timmar, men genom att upprepa behandlingen blir känseln i handen allt bättre. Än är detta ingen etablerad behandlingsmetod men om försöken faller väl ut kan den bli det.

Bedövningskräm används sedan tidigare för att göra sticket mindre kännbart när man sprutar eller söver barn. I sin nya användning har krämen visat sig

ANDRÉ DE LOIÏTÉD

Bedövningskräm, som till exempel Emla, kan öka känseln i handen, visar professor Göran Lundborgs tester.

”**Detta kan ha effekt också på de vibrationsskador som byggnadsarbetare får.**”

ha effekt efter nervskador, vibrationsskador och tryckskador på nerven. Under försöken i Malmö har Emlasalva använts, men det finns också bedövningskrämer av annat fabrikat.

Flera kliniska testserier är på gång. Först görs tester på personer som utsatts för högfrekventa vibrationer, till exempel tandtekniker. Längre fram planeras studier på personer som utsatts för lågfrekventa vibrationer, som ger mest utbredda besvär. Det är den typen av vibrationer som byggnadsarbetare utsätts för.

– Jag tror att detta kan ha effekt också på de vibrationsskador som byggnadsarbetare får. Men fler tester behöver göras, säger Göran Lundborg.

I väntan på dem avråder han personer med vibrationsskador från att själva pröva metoden.

Vibrationsskador är vanliga bland byggnadsarbetare. De drabbas av dels vita fingrar och dels nervskador i blodkärl och känselnerv. Vita fingrar innebär att blodkärlen drar sig samman och orsakar smärta.

Nervskador yttrar sig genom domningar och stickningar i fingrarna. Många skadade känner inte ens att de håller i småverktyg. Både vid vita fingrar och nervskador förvärras problemen vid fukt och kyla.

De första tecknen på att man håller på att bli skadad är domningar i händerna och en ökad känslighet för att vistas ute i kyla.

– Då ska man minska exponeringen för vibrationer så mycket som möjligt, säger Göran Lundborg. ●

”Jag har använt tigersågar alldeles för mycket”, säger Gunnar Kostet, som arbetat med tigersågar av olika fabrikat.

SÅ SKADAS DU

Vibrationsskadan kommer i allmänhet smygande och ofta när man får symtom är skadan redan ett faktum.

■ Vita fingrar, eller kärlekskramp i fingrarna:

Känselnedsättning och en väl avgränsad blekhet i en eller flera fingrar vid nedkylning.

Attacken kan variera från några minuter till en halvtimme. I

lindrigare fall kan de komma bara i svår kyla, men

den som drabbas hårdare kan få besvär

också på sommaren om det

är svalt. Problemen börjar

längst ut i fingrarna och

fortsätter uppåt.

Attackerna blir värre i kyla.

■ Skador på nerver och muskler

Skador av vibrationer kan ge allvarliga problem i nerver och

muskler. Det yttrar sig som

domningar, värk, försämrad

finmotorik och nedsatt gripkraft.

MINST 142 SKADADE PÅ FYRA ÅR

Mellan åren 2002 och 2006

anmäldes 142 vibrationsskador i Sverige till försäkrings-

kassan, enligt ISA, Arbetsmiljöverkets statistikenhet. Bara

2006 anmäldes 31 vibrations-

skador i byggbranschen.

Men många vibrationsskador kan också hamna bland be-

lastningsskador, utan att synas. Samma period anmäldes

5 363 belastningsskador.

Arbetsgivaren ska erbjuda medicinsk kontroll om expo-

neringen kan misstänkas vara skadlig. Det är också arbets-

givarens ansvar att se till att den som arbetar med vibrerande

verktyg kan göra det på ett sätt så att man inte skadas.

MINSKA RISKEN SÅ KORT TID KAN DU JOBBA

Knappt åtta minuter. Så kort är tiden du får köra med vissa bilningshammare per dag, enligt Arbetsmiljöverkets regler. Bilningshammare är något av en värsting när det gäller vibrationsskador. Därför är tiden man får använda den mycket begränsad. Hur länge de får användas beror på hur mycket de vibrerar.

	Efter så lång tid måste arbetsgivaren vidta åtgärder.	Maximal tid för att använda maskinen per dag.
Bilningsmaskin	2-30 min/dag	8 min-2 tim/dag
Borrhammare	9-42 min/dag	36 min-2,9 tim/dag
Tigersåg	18-30 min/dag	1-2 tim/dag

Beräkningar av: Björn Samuelson på Byggbranschens centrala arbetsmiljöråd. (Mer om reglerna i föreskriften Vibrationer, AFS 2005:15, på webbplatsen www.av.se)

Fukt och kyla gör att Gunnar Kostets händer blir som klumpar.

HAR DU SYNPUKTER ELLER TIPS?

Kontakta Margite Fransson: m.f@byggnadsarbetaren.se eller 08-728 4974

FAKTA TRÄHUS I VÄXJÖ

■ **Vad bygger de?** Fyra sjuvåningshus med bostadsrätter åt Midroc. Bärande stomme i trä.

■ **Var?** På Teleborgsområdet i södra Växjö.

■ **Vilka bygger?**

Tio NCC-anställda byggnadsarbetare byggde betonggrund och bottenvåning i betong. Elva NCC-anställda reser trästommen, som kommer från Martinsons Byggsystem. Ett tiotal anställda i J. Svensson Bygg AB (JSB) bygger stomkompletteringar.

■ **Hur mycket tjänar de?** NCC-laget har hittills fått ut 167 kronor i timmen.

■ **När är de klara?** Första inflyttning är planerad till februari 2008.

Sammanlagt ska öven en mil spår för golvvärme fräsas. "Jag vill inte påstå att det var för det här jag valde byggjobb", säger Fritjof Ohlson, lärling på NCC i Växjö.

Massivt trä får lärlingar på knä

Så byggs Europas högsta trähus

Andreas Axelsson är snickarlärling. Han lär sig nu att fräsa kanaler för golvvärme i bjälklag av limträ. Han fräser meter efter meter, våning efter våning. Trots det tycker han att det är rätt häftigt att vara med och bygga Europas högsta trähus.

TEXT INGMAR DAHLKVIST FOTO MATS SAMUELSSON

Teleborgsområdet ligger söder om söder i Växjö. Lite som en halvö mellan Södra Bergundasjön, Växjösjön och Trummen. Carl von Linné lär ha haft promenadstråk i området. Han kunde då studera sötvattnets ekologi, det som enligt ordboken kallas limnologi.

I ett sjuvåningshus på Trummens strand studerar den 20-årige snickarlärlingen Andreas Axelsson nu limträkonstruktioners uppbyggnad. Det skulle, på förskönande nyspråk, kunna kallas limologi när han liggande på knä fräser böjda golvvärmekanaler i ett kvistigt, limmat träbjälklag.

– Vi kommer att bli bra på det här, säger han.

Andreas och hans lärlingskolleger, Fritjof Ohlsson, 19 år, och Michael Gustafsson, 21 år, tillbringar arbetsdagarna med andningskydd, hörselkåpor och avvibrerande handskar på. Två av dem ligger på knä. De följer blå, röda och ibland blyertsritade linjer på golvet med var sin handöverfräs. Den tredje står bakom och suger upp damm och frässpån i en dammsugare.

Leverantören av träbjälklagen, Martinsons Byggsystem, klarar bara av att fabriksfräsa de raka kanalerna för golvvärmens rör. Resten, alla böjar och alla spår fram till inkopplingen återstår. Det blir några hundra meter per våning att fräsa för hand.

I september har de tre lärlingarna kommit

Lagbasen Markus Thoresson gillar den gulbruna väggpanelen på fasaden i bakgrunden. Den är sågad ur limträbalkar och slår sig inte.

till våning fyra av sju i det första huset. Efter ytterligare tre våningar här återstår bara tre hus gånger sju våningar. När det är färdigfräst är Michael Gustafsson fullbetald yrkesarbetare, kanske också Andreas Axelsson.

– Det här är nog det enda vi kan sedan, säger han.

Markus Thoresson är lagbas på det rätt speciella bygget i trästaden i den snabbt växande stadsdelen Teleborg, vid universitetet.

Markus lovar att de tre lärlingarna ska få göra en del annat också, kanske redan på stomresningen till hus nummer två.

Andra veckan i september började lassen till det andra huset komma från Martinsons fabriker i Bygdsiljum och Umeå. Sju lastbilslass per våning lyfts nu in under ett jättelikt tälttak som skyddar den fukt känsliga trästommen mot vädrets makter.

Första våningen i husen är en betongstomme som står på en pålad grund. När träelementen lyfts in, med hjälp av en travers som bärs upp av tältkonstruktionen, får inget vara i vägen. Inte ens skyddsräcken.

– Vi har sele på oss när vi monterar, förklarar Markus.

Fyra montörer, en traversförare och en som kopplar elementen bygger en våning per vecka. Varje våning förankras i betongstommen med ingjutna gängstänger som kopplas ihop, våning för våning. I toppen av varje stång, på plan sju, sitter en rejäl mutter. Den ska se till att stormen Gudruns lillasyster inte lyckas lyfta husen i framtiden.

I väggelementen är el och fönster monterade på fabrik, i bjälklagselementen finns fabriksmonterad rördragning. Bjälklagen ligger på en speciell plastlist, för att förhindra att den lätta träkonstruktionen transporterar ljud mellan våningar och lägenheter.

När stommen är rest och taket på plats flyttar tältleverantören tältet till nästa grund. Under tiden finns det en del kvar att göra för NCC-gänget samtidigt som underentreprenörerna monterar gips, inredningar och installationer.

En del jobb hör till. Som att från undersidan av bjälklaget lossa hundratals långa träskruvar på varje våning för att skilja elementens underdel från överdelen. Under transporten och monteringen ligger konstruktionens delar emot varandra. Men i det färdiga huset ska den undre delen hänga en

bit ner, för att förhindra överföring av ljud mellan våningarna.

– Sedan har blivit en hel del extratid också, säger lagbasen Markus som fått konstatera att det blir svårt att förhandla om ackord. Han tror på en uppgörelse om en fast lön eftersom de olika arbetsmomenten inte är prissatta och eftersom det tillkommer så mycket extrajobb.

Många i NCC-laget är kritiska. Misspassning mellan elementens rördragningar har varit vanliga på det första huset.

Örjan Kallin, vd på Martinsons Byggsystem, medger att det varit en del problem.

– Vi ska försöka lösa det nu, säger han.

Nästa punkt på NCC-lagets lista är isoleringen. De var länge sedan de behövde isolera så mycket för hand. Särskilt irriterande är det att så mycket ull ska läggas i underifrån, i bjälklagen, tycker de.

– Det har varit en del problem med våra materialleverantörer. Vi hoppas att det blir bättre, försvarar sig Örjan Kallin.

Och så är det all fräsning för golvvärmen.

– Vi är medvetna om att det inte är någon bra lösning. Men beställaren ville ha golvvärme och vi kan inte inom överskådlig tid fräsa böjar och anslutningar på fabrik, förklarar Martinsons vd.

Mats Karlsson lossar skruv i bjälklaget på sjätte våningen.

”Man kan väl säga att det finns en enorm utvecklingspotential.”

På plussidan finns tältet. Alla är nöjda med intäckningen även om det drar in under duken som bara går några meter ner på sidorna. Att låta tältduken gå ner till mark skulle innebära vindkrafter som konstruktionen inte klarar.

Och så är det ett tyst bygge, som ett villabygge ungefär. Ett stilla vinande från skruvdragare och ett lite bullrigare oväsen från handöverfräsarna är det enda som stör idyllen.

– **Man kan väl säga** att det finns en enorm utvecklingspotential, säger snickaren Mats Karlsson, som är en i grunden positiv person. Han vill inte grumla glädjen över att vara med om att bygga Europas högsta trähus.

Det vill inte Andreas Axelsson heller. Han är en bondson som blev snickarlärling för att få arbeta i lag, samtidigt som han utträttar något med händerna.

– Det är rätt häftigt ändå att vara med här, säger han.

Han bygger luftiga, ljusa lägenheter där det blir lätt att hänga tavlor på trästommen. Utsikten över Linnés promenadstråk och sjön Trummen från paradvåningarnas terrasser är bedårande. Och så är det ju Europas högsta trähus, även om det inte syns eftersom träet kläs in i gips på insidan och täcks av isolering och puts på tre av fyra ytterväggar.

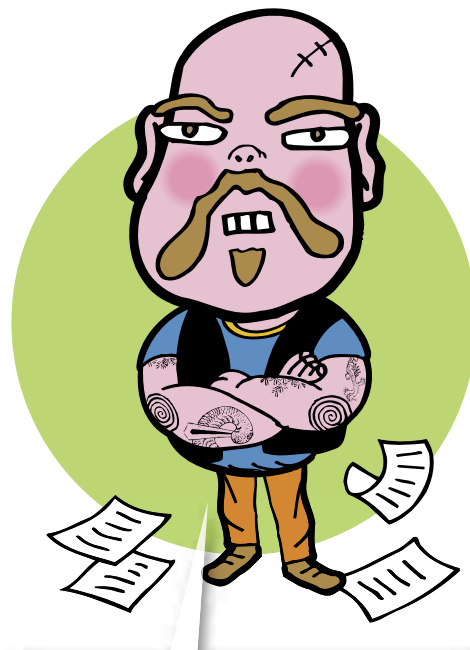
För Andreas är trähusen i kvarteret Limnologen, förlåt, Limnologen ska det vara, trots allt något att stolt visa upp för vänner och bekanta. ●

ESSVE

BYGGNADS arbetaren

Kunden köper tjänsten som den svarta arbetskraften utför. Det kan vara ett byggföretag som behöver underentreprenörer, eller exempelvis en bostadsrättsförening. Kunden behöver inte veta att tjänsten görs svart.

Den kriminelle entreprenören fungerar som mellanhand mellan svartjobbarna och kunden. Han rekryterar svart arbetskraft och företräder det företag som kunden – på pappret – köper tjänsterna av.

Fixaren sköter administration och pengahandtering. Han är bra på ekonomisk brottslighet snarare än just byggbranschen. Han kommer oftast undan då han inte finns i bolagshandlingar och inte har kontakt med kunderna.

VÅLD, HOT OCH M

Egna normer styr byggbranschen

Var lojal och tjalla inte, eller var beredd att försvara dig med våld. Betala i tid, eller riskera att få knäskålarna knackade. Känner du igen dig från en dag på jobbet? Det här är några av de bilder som passerar revy i en ny rapport där byggbranschen beskrivs som en svart bransch med egna normer.

TEXT JENNY BERGGREN ILLUSTRATION THOMAS FRÖHLING

Den 37-årige byggföretagaren har gjort sig miljonbelopp på att sälja svarta tjänster i byggbranschen. Han har lyckats smyga ut 7,4 miljoner kronor ur sitt företag utan att skatta för dem. Dessutom har han fifflat med skatteavdrag och arbetsgivaravgifter. Det konstaterade Stockholms tingsrätt förra året. Både företagaren och två män som han samarbetade med dömdes till fängelse.

Nu ska ärendet vidare upp i hovrätten. 37-åringen nekar. Att han hade 160 000 kronor i en necessär hemma hos sig berodde på att han skulle köpa en bil åt en kompis. Och re-

san för 21 000 som han köpte till en beställare var en vanlig 40-årspresent, ingen muta.

Telefonavlyssningar och annat utredningsarbete pekar i en helt annan riktning – mot en svarthärva som är ganska typisk för byggbranschen.

– **Branschen har jätteproblem**, säger åklagaren Leif Görts på Ekobrottsmyndigheten om skattebrotten.

– Det är så vanligt att det smittar av sig på hela branschen. Det blir svårt att driva verksamhet vitt, fortsätter han.

Enligt rapporten "Fina fasader med fixa-

de fakturor" från Brottsförebyggande rådet (Brå) blir brottsuppläggen i byggbranschen alltmer komplexa. Under de senaste åren har enskilda härvor omsatt över 100 miljoner kronor. Med rapporten vill Brå öka kunskapen om byggbranschen svarta sektor och föreslå åtgärder. Rapportförfattarna beskriver branschen som en sektor med egna normer som ger utrymme för svartarbete. Intervjupersoner beskriver också hur sådant som mutor, hot och våld följer i kölvattnet av detta.

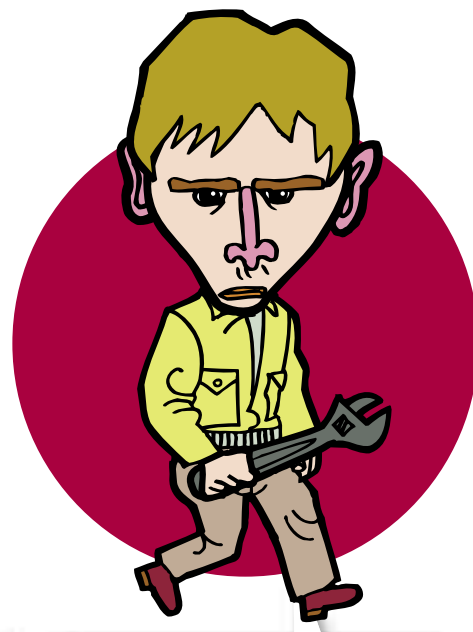
Låt oss då titta på, utifrån exemplet med 37-åringen, hur det går till när enskilda personer tjänar på att du eller någon annan bygg-

Svartarbetaren kan vara en yrkesarbetare som kan välja mellan svart och vitt jobb. Eller en person med trassliga levnadsvillkor som behöver snabba pengar. Arbetskraftsinvandrare förekommer också.

Målvakten är till för att någon annan än de verkligt skyldiga ska ta smällen när brott avslöjas. Han är registrerad som företrädare för bolag som töms på oskattade pengar – ibland mot ersättning, ibland utan att han ens vet om det.

Torpeden kan finnas med då hot och våld förekommer. Enligt Brå verkar torpeden ofta vara samma person som svartarbetaren, fixaren eller entreprenören.

UTOR

nadsarbetare jobbar svart. Det handlar inte om byggnadsarbetare som gör en tjänst åt grannen svart, utan om stora härvor där andra än svartarbetaren själv tjänar pengarna.

Vår huvudperson hade ett byggföretag i Stockholm, med en del personal som arbetade vitt. Enligt domen anställde han dessutom svart arbetskraft. Men det blir knepigt med bokföringen om man plockar ut pengar till svarta löner, eller till sig själv, direkt från sitt företags konto.

För att få ut pengar ur bolaget köpte 37-åringen falska fakturor. På dem stod det att han hade hyrt in vit personal från andra företag. Men tingsrätten hävdar att det var bluff.

Hänger ni med? Målet är som sagt att få ut pengar utan att skatta för dem. 37-åringen betalar andra företag för inhyrda killar, som han egentligen aldrig har hyrt. De som har skickat bluffakturorna tar emot pengarna och förser sig själva med ett arvode. Sedan sätter de över resten, större delen förstås, till ett växlingskontor. Där hämtar någon ut dem och levererar dem kontant tillbaka till 37-åringen.

Vid ett tillfälle ska exempelvis en kvinna, efter instruktioner från en av de män som producerat bluffakturorna, ha tagit en taxi

från växlingskontoret för att möta 37-åringen och ge honom 410 000 kronor. Hon friades av rätten då hon ansågs ha gjort en tjänst i god tro. Men på sådana vägar kom alltså pengarna tillbaka till den nu dömda mannen och han kunde använda dem till löner – eller till att stoppa i egen necessär – utan att någon myndighet såg. Han har också i efterhand kunnat göra stora avdrag för moms, som han egentligen aldrig betalat.

Det här är ett vanligt sätt att jobba, enligt Brå. Då kan företaget som svartarbetarna jobbar för hålla skenet uppe med en bokföring som ser okej ut. Det skapar en seriös fasad inför kunderna.

De bolag som bluffakturorna är skickade från får däremot svårare med bokföringen. De betalar ju inga löner till den personal som de påstår sig ha hyrt ut. Med jämna mellanrum går de därför i konkurs.

De som ligger bakom verksamheten har då ingen lust att stå vid skranket och svara på frågor. Därför sätts en påhittad styrelse, med så kallade "målvakter", ihop. Det kan vara personer som får betalt eller personer som kort och gott fått sina personuppgifter stulna. I härvan runt 37-åringens företag finns alla varianter. Någon har fått betalt för att ställa upp med sitt namn och för att leverera kontanter från växlingskontoren. En annan person visste inte om att han var registrerad i en bolagsstyrelse. En styrelseledamot existerar alls inte i verkliga livet.

VARFÖR JUST I BYGGBRANSCHEN?

Brås förklaringar till att svart verksamhet är utbredd just i byggbranschen

Kulturen: Lojalitet och tystnad är normen i byggbranschen. Man ställer upp om en gammal kollega behöver lite hjälp svart. En byggnadsarbetare "tjallar" inte. Moral och yrkes stolthet säger att man ska göra ett gott dagsverke. Men gör man det så tycks det finnas utrymme för att hoppa över att skatta på lönen.

Projektform: Det kan vara svårt att beräkna hur många arbetare som behövs. När det visar sig att man behöver mer folk än beräknat kan det bli frestande att köpa svarta tjänster, i stället för att riskera vite för ett försenat bygg.

Konjunktursvängningar: Branschen pendlar mellan hög- och lågkonjunktur. I högkonjunktur behöver företagare ofta få tag på mer folk snabbt. I lågkonjunktur kan svart arbetskraft vara ett sätt att hålla nere personalkostnaderna då marginalerna är små.

I domen hänvisar tingsrätten också till telefonavlyssning där de nu dömda pratar om att fixa med lönerna. Och till att inblandade personer hade dokument med instruktioner om vad svartarbetarna skulle svara på eventuella frågor från Skatteverket.

Brås beskrivning av ekonomisk brottslig-

het i byggbranschen stämmer också med det här fallet när det gäller mutor. Det är vanligt, enligt Brå. Och i domen konstateras att 37-åringen inte är trovärdig då han hävdar att han köpt en privat 40-årspresent för över 20 000 kronor till en beställare. Hot och våld däremot förkommer inte i den här härvan. Intervjuer i Brås rapport tyder på att det annars är ett inslag som inte förvånar personer med insyn i den svarta ekonomin. En byggnadsarbetare säger exempelvis att det självklart förekommer att personer som inte betalat i tid får knäna ”knackade”, att han sett personer komma på kryckor av den anledningen.

Leif Görts bekräftar att våld är ett återkommande inslag i utredningarna, exempelvis om någon inte betalar pengar i tid.

– Ordentligt med stryk, säger han om vad för våld han stött på.

Nu vill Brå att rättsapparaten fokus flyttas från bolagen som anställer svart arbetskraft till de individer som är inblandade, eftersom bolagen endast är verktyg för deras kriminella aktiviteter. Man bör alltså satsa mer på att straffa individer än på att beskatta företag. Illustrationerna till detta reportage visar vilka individer som, enligt Brå, är centrala i den svarta ekonomin. ●

SÅ SKA BROTTSLIGHETEN STOPPAS

● **Sätt fast svartarbetarna och använd mer telefonavlysning. Det är två av Brås förslag på hur man ska sätt stopp för byggbranschens svarta sektor.**

Författarna till ”Fina fasader med fixade fakturor” vill också att fler fixare, de som drar i trådarna men ofta kommer undan, ska identifieras och åtalas. De vill också se fler svartarbetare dömda.

Andra exempel från Brås lista på åtgärder är att skärpa identitetskontrollen av alla som startar företag och att Skatteverket ska göra information om byggföretag mer tillgänglig för beställare. Vidare kan kontrollen av valutaväxlings- och factoringbolag skärpas, då sådana används för att få ut svarta pengar. Brå tycker också att polisen ska använda sig mer av spaning, telefonavlysning och informatörer.

Flera av Brås förslag sammanfaller med vad byggbranschens parter i ”Byggbranschen i samverkan” redan har föreslagit. Det gäller bland annat skärpta identitets-

Brå vill att fler svartjobbare ska dömas.

kontroller på byggen, för att man ska ha kontroll över vilka som arbetar där. Branschen har nyligen sjösatt ett system, ID06, som innebär just att alla anställda på byggarbetsplatser ska bära id-brickor. Byggnads ordförande Hans Tilly betonar också att stora företag på allvar måste undersöka alla underentreprenörer som de anlitar.

– Det viktigaste är att få ett gemensamt agerande i hela branschen, säger han. ●

BYGGNADS arbetaren

FOTO STOCKHOLMS STADSMUSEUM

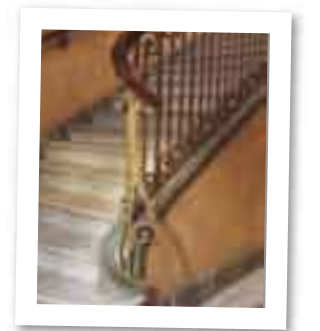
Exempel på välbevarad ursprunglig port i ekpanel. Här i ett 50-talshus i Blacqueberg i västra Stockholm. Glaset i rutorna är handblåst.

Originell brevlåda i ett 40-talshus på Östermalm i Stockholm. Detta och andra brevinkast kan snart ha gjort sitt eftersom Post- och Telestyrelsen föreslagit att brevbärare efter 2011 bara ska lämna post till låsbara "fastighetsboxar" av plåt.

Komplett 50-tals köksinredning med den oundgängliga köksredan under skåpen finns att beskåda på utställningen.

Smidesräcke och trappsteg i marmor, helt i original. Huset ligger på Östermalm och byggdes i början av 1900-talet. Ett tips för att hålla marmorn fin är att vaxa den med jämna mellanrum.

Var snäll mot ditt hus

● **Att respektera sitt gamla hus och renovera det varsamt. Det får man nu lära sig på Stockholms stadsmuseum.**

Syftet med utställningen "Om huset själv får välja" är att informera om hur man renoverar så att både man själv och ens gamla hus tjänar på det. Den lilla utställningen består bland annat av en uppsättning genuin köksinredning à la 50-tal och montrar med strömbrytare, lås

och andra finurliga inredningsdetaljer. Pedagogiskt informationsmaterial finns att få och är uppdelat i olika avdelningar som; tak & vindar, renovering av balkonger, puts & färg på fasad och mycket annat.

På invigningsdagen befann sig ett antal hantverkare på museets gård för att visa folk hur riktigt hantverk går till.

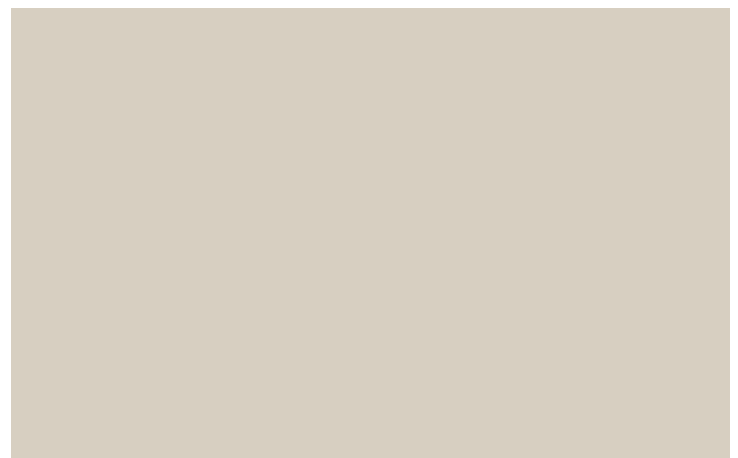
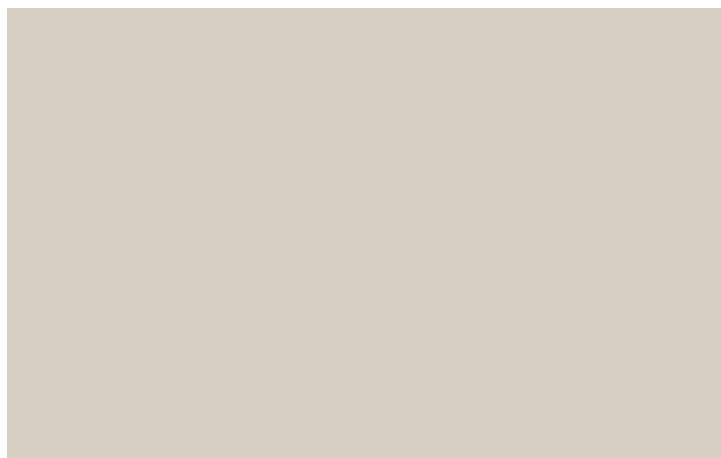
Håkan Lönnerstam från Ebbalund AB var på plats med en gammal dörr.

– Jag är här för att visa hur man renoverar en dörr på rätt sätt. I alla fall ska jag försöka, för jag har aldrig gjort det med publik.

Intresset var stort bland hundratalet besökare och Håkan blev snart avbruten för att svara på fler frågor.

Utställningen har öppet tillsvare och renoveringsintresserade har tillgång till museets faktarum med en stor databas arkivmaterial. ●

MAGNUS BERGSTRÖM

BYGGNADS arbetaren

Kvinnor bygger upp Mu

Efter 15 års förfall börjar det byggas och renoveras i Murmansk. Men mycket är kvar att göra. Elbrist är ett hinder, men kvinnliga byggarbetare en tillgång.

TEXT **MAGNUS BERGSTRÖM** FOTO **MAGNUS BERGSTRÖM OCH TERJE LINDBLOM**

slutet av 1980-talet gick fiskeindustrin på högvarv och den mäktiga ishavsfloktan gjorde orten på Kolahalvön till en av Sovjetunionens viktigaste städer.

Men 1991 upphörde den forna supermakten att existera. För Murmansks del innebar det nya demokratiska Ryssland att stora delar av ishavsfloktan skrotades och

många arbetstillfällen försvann. Statliga och kommunala investeringar upphörde. Vägar, bostadshus och den en gång så viktiga fiskehamnen började förfalla. Under 90-talets första år började en massflykt som resulterade i att mer än 150 000 människor lämnade staden.

Sedan några år har det dock börjat hända

saker igen. Privata intressenter renoverar och bygger nytt.

Ett av de många nybyggena är ett trevåningshus på 900 kvadratmeter som ska bli ett modernt vigselpalats med shoppingcenter. Byggnaden ska stå färdig om några månader och har kostat över fem miljoner dollar. 30 byggnadsarbetare är heltidssysselsatta. På den undre våningen jobbar många med att montera fönsterrutor, två män sätter upp en byggställning i en trappa och här och var ser man grupper av kvinnor som murar och spacklar tegelväggar. Vika Monogarova, 22 år, är en av dem. Hon är utbildad plattsättare och har arbetat på byggen sedan hon var 18 år.

Murmansk ligger till synes mitt ute i den ryska vildmarken. Före 1915 fanns troligtvis bara några samebosättningar här. Nu dominerar staden av höghus i kraftigt renoveringsbehov.

rmansk

– Jag trivs med jobbet och har ingenting att klaga på. Jag har ju aldrig varit arbetslös så jag är lyckligt lottad, säger hon.

Hon bor tillsammans med sin mor och yngre bror i en modern tvårumslägenhet. Något som hon också trivs bra med. På frågan om hur mycket hon tjänar blir hon tyst och sneglar försiktigt bort mot sin chef.

– Jag tjänar tillräckligt bra och jag trivs här på bygget, blir efter en stunds tvekan hennes svar.

Chefen, Alexej Veller, kommer fram och berättar att lönesättningen mellan män och kvinnor är jämlik. Däremot tjänar man bättre om man har många års yrkeserfarenhet och hanterar flera olika hantverksyrken.

Vika Monogarova, till höger i bilden, är en av många kvinnliga hantverkare som bygger Murmansks nya vigselpalats, en kvarleva från tiden då religionsutövning och kyrkbröllop inte uppmuntrades.

Murmansk är den enda större staden inom en radie på 24 mil. Närmaste stad är Kirkenes i Norge. Att klimatet kan vara strängt på vintern, med temperaturer ner mot -40° kanske inte förvånar, men att det på sommaren 1972 uppmättes temperaturer över 30° kanske överraskar desto fler.

FAKTA MURMANSK HISTORIA-GEOGRAFI

Staden Murmansk grundades 1915 och är belägen på Kolahalvön i nordvästra Ryssland.

Med cirka 320 000 invånare är Murmansk i dag världens största stad norr om polcirkeln.

Tack vare varma strömmar från Nordatlanten är stadens hamn, trots det nordliga läget, isfri året runt. Detta gör också att Murmansk har en mild vinter med genomsnittstemperatur på minus tolv grader.

Huvudnäringen är först och främst fis-

ke, men också skogsindustri och transport. Den vilda naturen och de rikliga fiskevattnen lockar allt fler turister.

Murmansk var länge en militärt viktig plats för Sovjetunionens ishavsflootta och bombades under andra världskriget av tyskarna. Efter kriget fick tyska krigsfångar reparera det de förstört.

Ishavsfloattan var som starkast under 70- och 80-talet, då några av världens största atomdrivna ubåtar var stationerade i Murmansk. Numera har större delen skrotats.

Småhus är en helt ny före-
else som växer upp utanför
staden. Nyrika ryssar betalar
600 000 dollar för en liten
villa utan inredning.

En promenadgata i centrum. "Ladan"
till vänster är en av de många baracker
som byggdes som tillfälliga bostäder på
50-talet. Men än i dag används de som
bostadshus.

Vika blir lite orolig och ber att få gå tillbaka till sina sysslor.

Nyligen var president Vladimir Putin på besök i staden, gillade det han såg och belönade Murmansk med löften om många miljoner rubel. Pengarna ska huvudsakligen användas till att flytta de familjer som bor kvar i de gamla träbaracker som byggdes som tillfälliga arbetarbostäder på 50-talet. I och med de välkomna federala bidragspengarna har vice borgmästaren lovat att 100 000 kvadratmeter nya bostäder ska byggas fram till år 2010. Detta betyder arbetstillfällen men arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är redan i dag mycket låg.

En som aldrig varit arbetslös är Alexej Budjik, 48 år, som jobbar på samma bygge som Vika. Han har arbetat som byggnadsarbetare i hela sitt liv.

– Klart jag gillar mitt jobb. Annars hade jag väl inte hållit på så länge, säger han och skrattar.

Han hittar inte något namn på sitt yrke utan menar att han gör allt möjligt som behövs på en byggarbetsplats. Han pekar på stukatur i taket och gipsplattor på väggarna som han satt upp. Dessutom målar och tapet-

sar han. Enligt Alexej har det blivit tuffare på arbetsmarknaden. Dels genom konkurrens från lågavlönade gästarbetare, från Azerbajdzjan och Uzbekistan, och dels att högre krav ställs för kvalificerade arbeten.

Ingen på arbetsplatsen bär hjälm eller hörselskydd. Skyddsräcken saknas och byggställningarna är så rangliga att svenska skyddsombud skulle få mardrömmar. Men Alexej Veller, byggnadsingenjör och vd för företaget ASM som bygger vigselpalatset, menar att olyckor är mycket ovanligt.

– Man lär sig att jobba efter de förutsättningar som finns. Så enkelt är det, säger han gestikulerande.

På frågan om alkoholproblem inom den ryska byggbranschen blir han för ett ögonblick irriterad.

– Nej, men det är väl ingen skillnad om det är i Ryssland eller Sverige. Om jag får reda på att någon är berusad på jobbet så tar jag givetvis en dialog med den personen och ser till att det inte händer igen.

Alexej har i dag närmare 200 anställda. Omkring en femtedel av dessa är kvinnor och enligt honom är det vanligt med kvin-

nor som byggnadsarbetare i Ryssland.

– Några av mina bästa arbetare är kvinnor och jag skulle inte vilja byta ut dem mot dubbla antalet män för samma lön, säger han.

Han säger att fördelen med kvinnliga arbetare är att de är lojala, skötsamma och nästan aldrig sjukskrivna. Samtidigt vill han påpeka att männen absolut inte är lata, det är bara det att kvinnorna är lite flitigare.

Alexej Veller är imponerad av västerländsk byggt teknik och menar att ryska byggare ligger långt efter och har mycket att lära. Därför blir han mycket förvånad när han får höra att några av de största svenska byggföretagen sedan 60-talet struntat i luftspalt mellan väggarna på nybyggda putshusfasader.

– Va, varför då? Det är ju både dumt och kortsiktigt att bygga så. Jag antar att svenskar som köpt de lägenheterna är arga nu.

I dag har Murmansk cirka 320 000 invånare med en genomsnittsålder på över 40 år. Ett stort hinder för att Murmansk ska fortsätta växa är elbristen. Företagare och politiker har länge uppmärksammat problemet med att nordvästra delen av Ryssland inte har tillräcklig energikapacitet att växa. All elektricitet i Ryssland är fortfarande statligt ägd och många anser att det administrativa maskineriet hämmar utvecklingen. Kanske kan Stockmanfältet, ett gasfält som planeras anläggas i Murmansksregionen, vara lösningen. Det hoppas Murmansks invånare och det skulle betyda arbetstillfällen inom flera sektorer, fortsatt byggverksamhet och god tillgång på den begärliga elektriciteten. ●

”Några av mina bästa arbetare är kvinnor och jag skulle inte vilja byta ut dem mot dubbla antalet män.”

Alexej Veller, vd för företaget ASM

FACKET HAR TAPPAT 59 000 MEDLEMMAR PÅ 15 ÅR

● Byggnadsfackets medlemsantal har fallit från 60 000 till 1 000 medlemmar på 15 år. Idag består medlemmarna främst av pensionärer.

Byggnadsfackets enda egentliga uppgift är att förhandla om kollektivavtal för sina 200-300 yrkesverksamma medlemmar. Resten av de kvarvarande 1 000 medlemmarna består av gamlingar som är med av ren tradition.

Fackordföranden Lidia Gumbina är ändå hoppfull.

– När byggandet ökar och jobben blir fler kommer medlemmarna att återvända. Historiskt har vi gjort mycket för arbetarnas löner och säkerhet, säger hon.

I nästa stund blir hon allvarlig och berättar att vid en eventuell byggboom så kommer gästarbetare som nästan jobbar gratis. Därför kanske inte ryska byggjobbarna gynnas så mycket.

Hon förklarar medlemstappet med dels den höga arbetslösheten och att nästan inget byggdes under 90-talet, och dels den moderna fria företagsamheten med alla småföretag där många inte anställer fackanslutna. ●

Fackordföranden Lidia Gumbina tyckte det var bättre förr.

FAKTA LÖNER & KOSTNADER

- En byggnadsarbetare tjänar mellan 15 000 och 25 000 rubel i månaden. (3 800–6 400 SEK).
- Inkomstskatt är cirka 13 procent.
- Fackföreningsavgiften är en procent av bruttolönen.
- En burk Coca-cola kostar 40 rubel (10 SEK).
- En liter bensin: 25 rubel (6:40 SEK).

En vanlig syn i dagens Murmansk. Fasaden på ett av stadens äldre hus har lappats med cement och renoveringen är klar. Möjligtvis räckte inte pengarna till puts.

A-kassans råd blev dyrt

A-kassa/

Snickaren Reny Kupiec fick sitt aktivitetsstöd sänkt med 228 kronor per dag, eftersom han gick ur a-kassan. Självt säger han att han fick rådet av Byggnads a-kassa i Helsingborg. "Jag känner mig besviken att man inte kunde rätta till det", säger han.

Reny Kupiec hade arbetat i 30 år som byggnadsarbetare när han blev deltidssjukskriven 2003. Han hade under flera år känt av stor trötthet, koncentrationssvårigheter och kraftlöshet.

– Jag orkade inte lyfta något på jobbet. Det kändes som huvudet var inkapslat i gips.

Reny trodde att det var amalgamet i tänderna som orsakade besvären och under två år byttes amalgamfyllningarna ut. Trots att han blev bättre efteråt har problemen fortsatt.

FICK RÅDET ATT GÅR UR

Vid flera tillfällen har han arbetsprövat på olika byggföretag, men han har inte klarat av det.

I december 2006 fick han

TRE TIPS FÖR ATT VARA PÅ SÄKRA SIDAN

1 Om du inhämtar viktig information från någon myndighet se till att få namn på den du pratar med.

2 Be också att få svaret skriftligt, exempelvis via post eller e-post.

3 Om du fortfarande är osäker ring ytterligare en myndighet för att få klart besked.

aktivitetsstöd, eftersom a-kasseersättningen hade tagit slut. I januari 2007 ringde han a-kassan på Byggnads för att fråga om det var någon idé att vara med i a-kassan, eftersom avgiften hade höjts.

– Nej, tyckte den person som jag pratade med på a-kassan. Du måste ändå arbeta ett år för att vara berättigad till a-kassa.

ORD STÅR MOT ORD

Reny gick ur a-kassan, men eftersom aktivitetsstödet är baserat på a-kassan fick det till följd att hans ersättning sänktes från den inkomstrelaterade ersättningen till grundersättning.

Men ord står mot ord. Mats Johansson, chef på Byggnads a-kassa i Helsingborg, säger följande:

– Min uppfattning är att han ljugar. Det är jag som har snackat med honom och han har inte fått rådet att gå ur a-kassan. Vi är så noga och det får inte bli några misstag.

KAN INTE ÖVERKLAGA

Men varför skulle han ljuga?

– Han försöker att skylla på någon när han nu bara får grundbeloppet. Han tänkte kanske inte på att aktivitetsstödet var baserat på a-kassan, säger Mats Johansson.

Men förklarade du inte det för honom?

– Jo. Men det är många som kommer sedan och säger att de inte förstår. Men alla får en mycket noggrann genomgång.

Det är en stor ekonomisk förlust för honom. Skulle inte detta kunna rättas till med en gång?

– Han kan inte överklaga sitt eget beslut, eftersom han ju själv har begärt att gå ur a-kassan.

Reny Kupiec fick sitt aktivi-

Reny Kupiec har fått sin aktivitetsersättning kraftigt sänkt och hävdar att det beror på att han följde a-kassans råd.

tetsstöd sänkt från 340 till 112 kronor per dag före skatt. Han står fast vid sin version och känner sig kränkt när Byggnads a-kassa i Helsingborg påstår att han ljugar.

Han är också besviken över att det inte har gått att rätta till misstaget och att han inte fick bättre information vad som gäller, även efter han hade gått ur a-kassan.

för Reny

MAGNUS TORLE

Staten kan ge ersättning för dålig info

Skadestånd/

Det finns en möjlighet för Reny Kupiec att få ekonomisk ersättning. Han kan begära skadestånd hos Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF).

Om en medlem anser att han eller hon har fått felaktig information eller det har förekommit bristande handläggning av ärendet kan man begära ersättning från staten. Man riktar då sitt anspråk till Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF).

Om man begär skadestånd ska man berätta kortfattat vad som har hänt, vad som orsakat skadan och vad man är berättigad till för skadeståndsbelopp.

För den enskilde kan det vara svårt att bevisa att a-kassan har gjort fel. Men det lönar sig att försöka.

– Det är en möjlighet för oss att titta på varje fall och se vilka omständigheter som finns, säger juristen Carina Karlsson på försäkringsjuridiska enheten på IAF.

KATARINA CONNHEIM

FAKTA AKTIVITETSSTÖD

Aktivitetsstöd kan ges till personer som deltar i vissa arbetsmarknadspolitiska program. Försäkringskassan beräknar och betalar ut stödet.

– Jag saknar stöd och hjälp från facket. Jag uppmanar andra byggnadsarbetare att kontrollera noga vad som gäller och ta namn på den man pratar med, säger han.

KATARINA CONNHEIM

I KORTHET

Stort medlemsras i fack och a-kassa

Medlemstapp/ Från årsskiftet till sista juli minskade medlemsantalet i Byggnads a-kassa med cirka 8 000. Samtidigt förlorade Byggnads cirka 6 500 fackmedlemmar.

Statistik från Arbetslöshetskassornas samorganisation visar att medlemsantalet i a-kassorna totalt har minskat med 321 000 sedan den 31 mars 2006.

Enligt LO-tidningen har LO:s medlemsförbund förlorat cirka 80 000 medlemmar sedan årsskiftet. Cirka 6 500 har lämnat Byggnads under samma period, de flesta efter att medlemsavgiften höjdes den 1 maj i år.

Ingen stämning om granskningen

Betalningskrav/ Det blir ingen gruppptalan för att få tillbaka granskningsarvodet som Byggnads tagit in från oorganiserade byggnadsarbetare.

Det fattas pengar för att driva processen, säger advokat Jan Södergren, till Ekot. Det var han som tog initiativ till planerna på en stämning.

Planen var att organisera en så kallad gruppptalan mot staten och Byggnads. En gruppptalan skulle, om det väckte gehör i domstolen, kunna innebära ett återbetalningskrav på över 300 miljoner kronor, för inbetalda granskningsarvodet.

Benen domnade i vibratonsolycka

Vibrationer/ En arbetsplatsolycka inträffade i Säffle den 29 augusti.

En 49-årig maskinförare arbetade med en täckdiktning-

maskin. I samband med att änden på en hydraulkolv plötsligt släppte, började maskinen vibrera kraftigt. Mannen fick känslbortfall i benen. Han fördes med ambulans till centralsjukhuset i Karlstad.

Rykten om ny Skanska- vd i höst

Chefsbyte/ Det spekuleras om ett förestående vd-byte på Skanska. Flera nyhetsmedier på ekonomiområdet förutspår att Stuart Graham slutar i höst.

Svenska Dagbladet, Ekonominyheter och Dina Pengar vidarebefordrade i början av september rykten om vd-byte på Skanska. Medierna förutspår en höst med många vd-byten i svenskt näringsliv och just Skanska är ett av de bolag som nämns.

LRF försäkrar svartarbetare

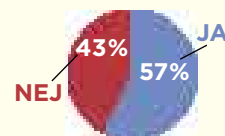
Svartarbete/ LRF erbjuder sina medlemmar en olycksfallsförsäkring som kan användas till svartjobbade byggnadsarbetare från andra länder. När tidningen DN ringde kundtjänsten och låtsades vilja försäkra svartjobbade som vistades olagligt i Sverige bistod den med lösningar för hur pengarna kan betalas ut för en person utan arbetstillstånd. LRF är, enligt DN, helt på det klara med vilken typ av arbetskraft som LRF:s medlemmar kan vilja försäkra.

– Skattelagstiftningen är inte det viktiga ur vår synvinkel här, utan vi har försökt skapa ett skydd för de här människorna som tillfälligt anlitas och ge dem ett skydd om de skadar sig, säger Thomas Arvidsson, vice vd i LRF Försäkring, till DN.

NÄTFRÅGAN

Vi frågade: Påverkas du när Byggnads sparar?

Flera brister vid dödsolycka

Säkerhet/

Skydds nätet satt på fel ställe. Det är den viktigaste anmärkningen från Arbetsmiljöverket, som utrett olyckan då en 33-årig byggnadsarbetare dog, vid ett montagearbete i Skultuna utanför Västerås.

Det var i slutet av juli som olyckan inträffade. Byggnadsarbetaren var anställd av företaget Montage Consult Produktion som är specialiserat på plåtarbete.

Mannen höll vid olyckstillfället på med att lägga takplåt över en ishockeyhall. Plåtarna ska ha vägt upp mot 63 kilo.

DEN 28 AUGUSTI skickades utredningsresultatet till arbetsgivaren som får kritik av Arbetsmiljöverket bland annat för att skydds nätet inte hade flyttats till

det ställe där det aktuella arbetet pågick. Mannen hade heller ingen personlig skyddsutrustning.

Det blåste friskt den dagen då olyckan inträffade.

– Vi vet inte exakt vad som hände. Men om vinden får tag i plåten är det ju lätt gjort att man tappar balansen. Det finns en instruktion inom företaget att man inte ska jobba när det är hård vind, men den instruktionen följdes inte, säger arbetsmiljöinspektör Lars Björk, som utrett olyckan.

EN ANNAN anmärkning gäller att mannen arbetade ensam på taket. Arbetsmiljöverkets kritik på den här punkten handlar mer om att det är fel att arbeta ensam med tunga plåtar ur belastningsergonomisk synpunkt. Även här finns en instruktion inom företaget som inte följdes.

DANIEL BRODÉN

Här, på ishallsbygget utanför Västerås, omkom en 33-årig byggnadsarbetare i juli. Nu riktar Arbetsmiljöverket kritik mot arbetsgivaren.

Montage Consult Produktion AB ska före den sista september lämna en redogörelse till Arbetsmiljöverket. I den ska företaget beskriva vad som ska göras för

att förbättra rutinerna för att förhindra olyckor i framtiden. Polisen är ännu inte klar med sin utredning.

NINA CHRISTENSEN

I KORTHET

Arbetslösheten fortsätter sjunka

Arbetsmarknad/ Den öppna arbetslösheten bland byggnadsarbetarna minskade med 0,2 procentenheter under augusti. Det innebär att 3016 byggnadsarbetare var utan jobb under månaden.

Högst är den öppna arbetslösheten nu i Västernorrland med 5,9 procent. Lägst arbetslöshet har man i Kronoberg med 1,2 procent. Jämfört med för ett år sedan har den öppna byggarbetslösheten minskat med en procentenhet.

Kampanj mot damm på bygget

Arbetsmiljö/ Arbetsmiljöverket startar en stor tillsynskampanj för att få bukt med det skadliga dammet på byggarbetsplatser. Verket ska granska hanteringen av byggdamm och kvarts, som kan ge lungsjukdomarna siliikos och kol. Dammet är skadligt också för dem som inte får allvarliga sjukdomar, det tränger ner i andningsvägarna och påverkar slemhinnor och lungor.

Verket skissar på ett tillsynsprojekt, som tar upp såväl byggdamm i allmänhet som kvarts. Det ska pågå 2008-2010 och startar i höst.

Färre konkurser i byggbranschen

Konjunktur/ Att den goda konjunkturen håller i sig avspeglar sig tydligt i konkursstatistiken. Antalet konkurser i byggbranschen fortsätter att minska, men nedgången har stannat av något.

Under årets sju första månader gick 438 byggföretag i konkurs. Under samma period förra året gick 446 företag i branschen i konkurs. Antalet konkurser är nu nere på mycket låga nivåer. Till exempel så gick 907 byggare i konkurs 2003 och 821 fick lägga ned verksamheten 2004.

Siffrorna kommer från Upplysningscentralen (UC).

Flera byggstopp i Kalmar

Arbetsmiljö/

Bygget av ett handelscentrum i Kalmar är i gång igen efter upprepade stopp. Men två av de kinesiska arbetarna har tvingats lämna bygget. Enligt beställaren, Fanerdun, bröt de mot säkerhetsföreskrifterna.

Den 5 september filmade Sveriges Televisions Aktuellt en arbetare som jobbade högt upp på byggets stålstomme, utan att ha kopplat fast sig. Efter att ha sett bilderna bestämde sig Peter Fust, vd för svenska Fanerdun, för att avbryta allt arbete på över två meters höjd på stommen.

Arbetet startade igen två dagar senare. Då var två av de kinesiska arbetarna, varav en hade syns på tv-bilderna, inte välkomna tillbaka. Enligt företaget har de brutit mot säkerhetsföreskrifterna, trots upprepad information.

De som nu är kvar och jobbar med stålarbeten har fått skriva under på att de tagit del av instruktionerna och ska följa dem.

Bygget har stoppats flera gånger tidigare. Senast i slutet av augusti lade Arbetsmiljöverket två omedelbara förbud mot arbeten på hög höjd och mot användande av en otillåten ställning. Arbetarna bröt mot förbuden och företaget riskerar nu

att få betala ett vite på 100 000 kronor.

– Det är stora kulturella skillnader mellan byggandet i Sverige och Kina. Men vi har sedan tidigare gjort fullständigt klart att i Sverige gäller svenska regler sade Peter Fust efter brotten mot förbuden i augusti.

MARGITE FRANSSON

LÄS MER

Följ utvecklingen i Kalmar på www.byggnadsarbetaren.se

Massivt missnöje mot Aarsleff

Uppsägningar/

Anläggningsföretaget Aarsleff har sagt upp nio anläggningsbyggare på grund av arbetsbrist. "Vi känner oss illa behandlade och utkonkurrerade", säger facklige förtroendemannen Johnny Olofsson.

Johnny Olofsson och hans arbetskamrater bygger en järnvägsbro, tunnel och station åt Banverket i Falkenberg. De är anställda av huvudentreprenören Aarsleff Bygg & Anläggnings AB. Jobbet är i slutskedet. Parallellt med de Aarsleffanställda arbetar också polska arbetare anställda hos underentreprenören Dzierz bud.

Nu har Aarsleff beslutat sig för att säga upp personalen på enheten för betongbyggande. Företaget hävdar arbetsbrist.

– Moraliskt är det fel att säga upp oss, säger Johnny Olofsson.

INGEMAR DAHLKVIST

"Moraliskt fel", säger Johnny Olofsson om uppsägningarna.

– Vi tror att man gör det för att i fortsättningen uteslutande kunna ta in underentreprenörer med utländsk arbetskraft. De verkar inte vilja ha arbetsgivaransvar.

EN ANNAN AV de uppsagda, Leif Hansson, konstaterar att det är byggandets spelregler, projektet börjar ta slut, då är det dags att söka nytt jobb.

– Men det intressanta är vad som händer nu. Vilka villkor gäller för dem som konkurrerar ut oss? Betalar företagen skatter och försäkringar? Det borde någon undersöka, säger han.

BETONGARBETARNA och snickarna på Aarsleff har en längre tid känt att företaget skyller alla problem på bygget på dem. Själva anser de att bygget styckats sönder för mycket i underentreprenader och att det är ett dåligt skött projekt.

Byggnads skrev avtal med det polska bolaget Dzierz 2005. Det har sedan varit flera problem, bland annat gällande arbetstider, redovisning av arbetstider och brister i arbetsmiljön. Byggnads lade dessutom ett veto mot att bolaget skulle få användas av Aarsleff, efter att det inte betalats in pengar till försäkringar för de

anställda. Detta veto bröt man emot och det kommer att bli centrala förhandlingar om det.

KLAUS WITTKÄMPER är representant för Aarsleff Bygg & Anläggnings AB. Han säger att företagets anställda på betongsidan sägs upp på grund av arbetsbrist, eftersom man inte har några nya aktuella order när arbetet i Falkenberg är slutfört.

– Får vi en ny order tar vi ställning till hur arbetet ska utföras; om det ska ske i egen regi, om man tar in underentreprenörer eller om vi utför arbetet i ett konsortium.

Byggnadsarbetarna på Aarsleff har uppsägningstider på två till tre månader. Det polska bolaget ska enligt Klaus Wittkämper lämna arbetet före dess.

INGEMAR DAHLKVIST
MARGITE FRANSSON

Byggföretagen växer

Ekonomi/

Skanska är fortfarande störst i Sverige. Men det är medelstora byggföretag som växer mest – framför allt Sjöboföretaget Nimab.

De medelstora byggföretagen växte snabbt under förra året. Det visar Sveriges Byggindustriers (BI) lista över de 50 största byggföretagen.

Snabbast växte Sjöboföretaget Nimab Entreprenad som ökade omsättningen med 243,3 procent. Antalet anställda i företaget ökade från 132 till 213.

VEIDEKKE VÄXTE snabbast när det gäller antalet anställda. Företaget hade vid årsskiftet 1080 anställda, vilket kan jämföras med 632 ett år tidigare.

Bland de tre storföretagen, som står i en klass för sig, växte Peab mest. Omsättningen i Sve-

rige ökade med 21,2 procent och antalet anställda från 8350 till 9420. Peab befäste därmed sin andraplats på listan över de 50 största företagen.

NCC, SOM ligger trea, ökade sin omsättning i Sverige med 14,2 procent.

Skanska toppar fortfarande listan. Men företagets svenska verksamhet växte inte lika snabbt som konkurrenternas under 2006.

INGEMAR DAHLKVIST

FAKTA BYGGBOOM

Medelstora byggföretag med ökad omsättning förra året:

Nibad Entreprenad +243,3%

AF Bygg +52,7%

SBS Entreprenad +50,2%

Veidekke +44,5%

Oden Anläggning +31,6%

BYGGNADS arbetaren

VARNING FÖR DÅLIGA KÅPOR

De billigaste hörselkåporna i Byggnadsarbetarens test gav inget skydd alls mot lågfrekvent buller. Borde verkligen sådan utrustning överhuvud taget få finnas i handeln?

TEXT MAGNUS BERGSTRÖM FOTO LISA HJERTÉN

Anders Jonsson på Olofssons Bygg vet hur viktigt det är med bra hörselskydd. Sedan en tid tillbaka har han jobbat med stambyten i lägenheterna på Västmannagatan i Borås. Ett hårt arbete i mycket bullrig miljö.

– Bra hörselskydd som sitter skönt är livsviktigt för oss med det här jobbet, menar han.

Tillsammans med Christer och Robert i samma firma och grabbarna från BK-installation utgör de testteamet för Byggnadsarbetarens test av hörselkåpor.

Dagligen använder de Peltors radiokåpa och det är Peltor Optime 1 som drar till sig uppskattande blickar och får mycket beröm. Samtliga tycker att den sitter bra och är behändiga och praktiska. Flemming Jörgensen väljer Peltors kåpor eftersom han tycker det är viktigt att se snygg ut också.

– Jag menar, man ser dum ut i alla skyddskåpor men med de här så ser man i alla fall mindre dum ut, säger han och lockar de andra till medhållande skratt.

Bilsom Lightning är annars den kåpa som får flest skönhetspoäng. Dessvärre har den mjuka huvudbygeln en tendens att dra till sig smuts och damm, så efter några arbetspass är den kanske inte så snygg längre.

Tråkigt nog för 3M 1440 och MSA Sordin, som har de klart bästa dämpningsvärdena i testet, tycker testteamet att de är allmänt plastiga och svåra att justera för att få dem att sitta bra.

– Man är ju tvungen att ta av sig dem och stå och greja med dem innan man kan få någon nytta av dem. Lite för mycket bestyr, tycker Christer Larsson.

När de väl justerats tyckte de flesta de var helt okej.

Den så kallade skyddskåpan från Jula postorder blev dock inte godkänd. Obekväma, värdelösa och skräp var några av om-dömena.

När Robert Andersson drar på med bilningsmaskinen krävs bra hörselskydd. Som tur är använder han inte Julas kåpor. Det hade varit förknippat med hörselskador.

	PELTOR OPTIME 1	BILSOM LEIGHTNING L 1	HELLBERG 10	3M 1440 / MSA SORDIN EXC
Vikt, gram	180 g	185 g	190 g	230/225 g
Cirkapris	150:-	180:-	180:-	160-180:-
Dämpning	4 TESTVINNARE	3	3	5
Komfort	4+	4	3+	3
Hanterbarhet	5	4	2+	2
Byte av dämpsatser	Ja	Ja	Nej	Nej
Labbets kommentarer	Bra vid skarpa ljud. Något sämre vid basljud.	Är lite sämre mot skarpa ljud. Annars klart godkända. Snygga och lätta!	Klart godkänd men inte mycket mer.	Identiska kåpor. Bästa dämpningen i testet. Dämpar bra på samtliga frekvensnivåer.
Testteamets kommentarer	Klart skönast. Lätta och smidiga. Bra att justera.	Bra mjuk huvudbygel. Sköna. Snyggaste kåpor-na i testet.	Känns bra. Mycket sköna. Lite väl sladdriga.	Konstiga justeringsfunktioner. Sitter bra men har dåliga inställningar.
Slutbetyg	+	+		

Pär Säterlid på ljudlaboratoriet SAAB Communication i Arboga tycker att Julas kåpor, till det yttre liknar en äldre modell av Peltors skyddskåpa. Men där slutar likheterna.

– Det kan vara förenat med hörselskador att använda de här hörselskydden, säger han.

SAAB:s mätningar visar att Julas kåpa inte ger något skydd för lågfrekvent buller och mycket dåligt skydd för mellan- och högfrekvent buller. ●

NEDSATT HÖRSEL - VANLIGASTE ARBETSSJUKDOMEN

Enligt Arbetsmiljöverket är hörselnedsättning på grund av buller den vanligaste arbetssjukdomen i Europa och utgör omkring en tredjedel av alla arbetsrelaterade arbetssjukdomar.

Anders och Robert har hörselkåpor på sig hela dagarna. Vanligtvis använder de Peltors radiokåpor, men Robert tyckte Bilsom Leightning var både snygga och sköna.

FAKTA SÅ GJORDE VI TESTET

Vi har valt ut ett antal hörselkåpor, så kallade klass 1, lätta modeller som är vanliga på byggarbetsplatser. Samtliga är passiva kåpor, det vill säga saknar radio och annan elektronik. I testet används kåpor med huvudbygel, men samtliga förutom Julas märkeslösa finns också för hjälm-montage.

Sveriges enda ackrediterade ljudlaboratorium, SAAB Communication i Arboga, har utfört dämpningstestet. Samtliga kåpor har testats på tre frivilliga personer som med och utan ljudkåpor fått lyssna på åtta olika frekvensband mellan 63 och 8000 hertz.

Sedan har ett testgäng från Olofssons Bygg AB och BK - Installation i Borås betygsatt komfort och hanterbarhet.

BILSOM CLARITY C 1	MÄRKESLÖS Jula
190 g	215 g
160:-	79:-
2+	-
3+	-
3	-
Ja	Nej
Ojämn uppmätt dämpningskurva. Vissa frekvenser slipper igenom mycket lättare än andra.	Borde inte få säljas. Inget skydd vid låga frekvenser.
Sköna runt öronen. Känns lite plastiga i konstruktionen.	Vad är det här för skräp? Helt värdelösa.

VAD SÄGER TABELLEN?

- **Dämpning:** SAAB Communication har i sitt ljudlabb med hjälp av tre testpersoner testat kåpornas dämpning baserad på den objektiva MIRE-tekniken (SS-EN ISO 11904-1:2002). MIRE står för Microphone in Real Ear. Åtta oktavband, mellan 63 och 8000 Hz, har använts. Låga frekvenser kan jämföras med motorbuller och ljud från fläktsystem, mellanfrekvenser kan liknas vid byggskrammel och ljud från spikning och sågning, höga frekvenser motsvarar skarpa ljud från vinkelslipar och tryckluftsdrivna verktyg.
- **Komfort:** Hur sköna och bekväma kåporna är att ha på sig.
- **Hanterbarhet:** Hur bra inställningarna fungerar, hur kåporna är att justera samt hur hållbara de verkar vara.
- **Byte av dämpsatser:** Om det är möjligt att lossa öronmuffarna och byta dämpsatser efter att dessa blivit smutsiga.
- **Slutbetyg:** Delbetygen dämpning, komfort och praktiska har viktsats lika mycket. Slutbetyget har därefter satts efter redaktionens bedömning av labbets och testteamets kommentarer. 1=mycket dålig, 2=dålig, 3=godkänd, 4=bra, 5=mycket bra.

1980 belönades Hans Gehlin för sin metod att bygga badrumsgolv med flytspackel (ur Byggnadsarbetaren nr 17/1980). Nu sköter sönerna Roger och Fredrik Gehlin försäljningen av sin pappas senaste uppfinning: våtrumsgolvet som alltid lutar rätt.

Brödernas golv lutar alltid rätt

● **Hans Gehlin, före detta betongarbetare, har tagit fram ett golvsystem som gör tidsödande golvspackling överflödig. Golvet läggs med skivor som automatiskt ger rätt fall mot golvbrunnen.**

Skivorna är svagt fasade och bågformade. När de monteras får golvet automatiskt rätt lutning för att uppfylla normerna för våtrum. För varje cirkel finns en skiva med speciell form för varje varv.

Golvet byggs från golvbrunnen och utåt. Skivorna ger lutningen 1:100, vilket motsvarar en centimeters lutning på en meter.

Varje skiva är 600 millimeter djup. Vid fjärde skivan, eller cirka 1,8 meter från golvbrunnen, planar lutningen ut och skivorna har

en tjocklek av 22 millimeter.

Skivorna läggs ovanpå befintligt golv. Det första varvet skivor anpassas mellan vägg och golvbrunn med hjälp av en pappersmall som vikts till rätt form. Därefter förs mallen över på skivan, som kapas i rätt storlek. Sedan limmas och skruvas skivorna mot underlaget.

Skivorna är tillverkade av MDF, en träfiberplatta som bland annat används i kökssnickerier och lister.

Den vanligaste metoden att göra våtrumsgolv på traditionellt sätt är att gjuta eller att spackla golvet med flytspackel.

Det är ett arbete, som förutom att det är påfrestande för kroppen, kräver stor noggrannhet för att golvet ska bli plant och få rätt

lutning. Nu har Hans Gehlins båda söner, Fredrik och Roger, som båda är snickare i Stockholm, startat bolaget, HG Floor system AB, ska de marknadsföra golvet till byggvaruhandeln.

Genom kontakter med Skanska och SBUF, byggbranschens utvecklingsfond, har Hans Gehlin låtit SP, Sveriges Provnings och forskningsinstitut i Borås, prova golv. Han har också patentskyddat sin uppfinning.

Men som uppfinnare är han inte ny. Redan 1980 fick han 40 000 kronor i belöning av sin dåvarande arbetsgivare Svenska Bostäder för en ny metod att lägga badrumsgolv genom att använda flytspackel.

Belöningen motsvarar i dag

närmare 120 000 kronor: Genom att lägga en fyrkantig ram kring golvbrunnen, hindrades spacklet att rinna ner i golvbrunnen när man hällde ut det.

När spacklet stelnat något tog man bort ramen så att spacklet kunde flyta ut och ge ett jämnt fall mot golvbrunnen.

För att kunna gå på golvet innan spacklet stelnat använde han ett par egentillverkade spikskor.

KENNETH PETTERSON

TIPSA GREJER & GREPP!

Ring 08-728 49 70

GREJER & GREPP PÅ INTERNET

Gå in på vår hemsida

www.byggnadsarbetaren.se

BYGGNADS arbetaren

Rivningsarbetaren Jerry Öhman (till höger) och rörmokaren Mattias Eriksson har nytta av rugby i sina yrken. "Saknas hiss tar jag toalettstolen på ena axeln och slagborrmaskinen på den andra", säger Mattias.

Rugbyspelare gillar regn och lera

Rivaren och rörmontören trivs i gentlemannasporten

För den oinvigde ser rugby ut som en korsning mellan fotboll, handboll och brottning. Det är hårda tag. Ändå hör det till att inte gnälla, vare sig på domare eller motståndare. En tuff men ärlig sport menar utövarna.

TEXT & FOTO ANDERS RÖRBY

Bollföraren hinner bara springa några meter innan han fastnar. En motståndare kommer mer eller mindre flygande. Och så plötsligt är fyra, fem till killar där och sliter efter bollen. Den attackerade faller men lyckas ändå på något sätt få i väg en passning bakåt till en medspelare. Framåt får han nämligen inte kasta, då blir det andra lagets boll. Men att sparka bollen framåt går bra.

Det är tisdag och träningskväll hos rugbyklubben Troján i Norrköping. Bland spelarna finns rivningsarbetaren Jerry Öhman och rörmokaren Mattias Eriksson. 33-åriga Jerry har spelat rugby sedan han var nio, medlockad av sin pappa som också var aktiv rugbyspelare. 20-åriga Mattias började som 12-åring.

Hela laget följer med i både anfall och försvar. Spelet är konditionskrävande. Ibland går en passning snett och den äggformade bollen studsar i väg i en oberäknelig bana. Det finns en avsikt bakom formen, bollen är mer avsedd att kastas än att sparkas.

Styrka, snabbhet och kondition är viktiga egenskaper hos en rugbyspelare. Hur är det med bollsinnat då?

– Man behöver inte vara någon Ronaldinho, men man ska kunna passa och ta emot en boll, säger Jerry som ser speluppfattningen som sin största styrka.

Mattias främsta tillgångar som rugbyspe-

lare är vilje- och muskelstyrka. Något han också har nytta av i jobbet som rörmokare.

– Saknas det hiss tar jag toalettstolen på ena axeln och slagborrmaskinen på den andra.

Planen har ungefär samma storlek som en fotbollsplan, men vid kortsidorna syns de karaktäristiska målen formade som stora H. En spark över mittliggaren ger poäng. Fler poäng ges vid ett så kallat försök, alltså när en spelare tar sig över den 70 meter långa mållinjen med bollen i händerna.

– Rugby är en fysisk sport där man både får ta och ge, säger Jerry och ger samtidigt en känga åt vanliga fotbollsspelare. ”Dom ramlar ju så fort man tittar på dom”.

Rugbyn har en hel del regler som skiljer sig från andra bollsporter. Klungan till exempel, som närmast kan jämföras med hockeys teknik. Åtta spelare i varje lag formar en klunga. En spelare i det lag som fått klungan dömd till sin fördel kastar in bollen i mitten och sedan försöker spelarna fösa bollen bakåt mellan sina ben. Det lag som vinner bollen startar nästa anfall.

Utövarna kallar gärna rugby för en gentlemannasport. Man visar respekt för både domarna och motståndarna och gnäller inte. Visst är det hårda tag på plan, men man ger hellre tillbaka än snackar med domaren. Och efteråt är allt glömt.

– Det som händer på planen stannar på pla-

nen, säger Mattias och berättar att efter matcherna är det förbrödring. Det arrangerande laget bjuder motståndarna på mat och en öl.

Bör man vara av den ilska typen för att gilla rugby?

– Nej, skrattar Jerry. Men på planen måste man vilja ta för sig. ”Nu jävlar ska det smälla”, tänker man men går givetvis inte in för att skada motståndarna.

Och visst ser det tufft ut med alla tacklingar och tröjdragningar. Inte konstigt att en rugbyspelares matchkläder har förstärkta sömmar. Rolgast att spela är det enligt killarna när det är regnigt och lerigt.

– Man faller mjukare då, säger Jerry.

Mattias håller med:

– Skitigast in i omklädningsrummet vinner. ●

FAKTA RUGBY

Sverige har omkring 4000 licensierade spelare. Det sägs att rugby föddes 1823 när en spelare i en engelsk fotbollsmatch plötsligt greppade bollen med händerna och sprang med den ända in i mål. Varje lag har 15 man på planen samtidigt. Just nu avgörs Rugby-VM i Frankrike. Just Kolla mer: www.rugby.se och www.rugbyworldcup.com

”Jag tycker om att lyssna på fåglarna och min egen andning.”

Mustafa Mohamed, elitlöpare som trivs bäst i skogen (DN)

”Bästa kvittot på att du har en bra idé är när någon kopierar den.”

Monica Lindstedt, grundare av Metro och Hemfrid (entreprenör)

”Det där med aktier är inte min grej, jag lägger hellre pengar på klänningar och frukt.”

Martina Haag, framgångsrik författare och skådespelare (DI)

”Paragrafer är roligare än vad många tror, och ofta väldigt filosofiska.”

Thomas Bodström, advokat, f d justitieminister (Diego)

”Förr lade jag mycket energi på folk som var missnöjda – men det har jag inte tid med längre.”

Carin Götblad, uppbokad polischef (Diego)

Trubadurer hyllar plåtslagaren

Ruben Nilson/

Ruben Nilson var en mångsidig man; både plåtslagare, konstnär och vissångare. I slutet av oktober firar Ruben Nilson-sällskapet 25-årsjubileum med en konsert i Stockholm.

Ruben Nilson levde mellan åren 1893 och 1971. Han arbetade som plåtslagare i Stockholm och var bland annat med om att tillverka Hjalmar Brantings begravningskista och lägga plåt på Stockholms rådhus. 1935 kom hans första visbok ut och han slutade som plåtslagare och kunde ägna sig helt åt musiken och konsten. Ruben Nilson var också konstnär och deltog vid tillfällen i utställningar på Liljewalchs.

I plåtslagarsammanhang är han mest känd för ”Gesällvisa” som är en beskrivning av plåtslagaryrket. Den framfördes första gången när fackförbundet Bleck och Plåt firade 50-årsjubileum 1943.

– Visan handlar om arbetsmoment och faran att trilla ner från taket, säger Lars-Åke Andersson, ordförande i Ruben Nilson-sällskapet, men också plåtslagare och trubadur.

Trots att Ruben Nilson har varit död i 36 år lever hans vi-

Jan-Olof Andersson är en av de trubadurer som uppträder på Ruben Nilson-sällskapets jubileumskonsert.

sor fortfarande kvar. På jubileumskonserten i Salem-kyrkan i Stockholm den 31 oktober sjunger norske vissångaren Yngve Fritjof Kristiansen och Ewert Ljusberg Rubens visor.

Även vissångaren Jan-Olof Andersson och gitarristen Christer Karlberg framför mer okända visor som tonsatts av Olle Adolphson.

Ruben Nilson-sällskapet, som har funnits sedan 1982, är en ideell förening som vill hålla Ruben Nilsons konstnärskap levande.

KATARINA CONNHEIM

BÖCKER

Fienden inom oss

Av Jan Guillou

Spänning/TTTT

Uppgjagd fobi mot islam föder terroristmiss-tankar mot dataspe-lande förortstonåringar. Säkerhetspolisens för-hörsexpert hjälper med viss vända åklagaren att koka soppa på spik.

Vass udd, aktuell och välriktad mot politik och media. MB

MATLÅDAN

Grillhalsrad laxkotlett (3 pers)

- 3 skivor laxkotlett
 - Olivolja
 - 2 dl grekisk yoghurt
 - 1/2 gurka
 - 1 kryddmått mynta
 - 2 vitlöksklyftor
 - 1/2 kryddmått spiskummin
- 1 Skala gurkan och ta ur kärnhuset. Riv gurkan grovt på rivjärnet, salta och låt vätskan rinna av. Krama ur den sista vätskan med

handen. Vänd ner i yoghurten och tillsätt mynta, vitlök och spiskummin.

2 Pensla laxen med olivolja och grilla i grillpanna på hög värme, cirka två minuter på varje sida. Salta och peppra.

3 Servera med potatis och gärna med broccoli.

MICKE SELANDER

MATS FOGEMAN

BYGGNADS arbetaren

VARNING FÖR BJÖRKLUND

I höst har över 4 000 tonåringar börjat gymnasiet med sikte på att skapa sig en framtid i byggarbetslivet. De är välkomna. Från Byggnads ska vi göra vad vi kan för att deras mer än femåriga väg fram till yrkesbevis ska bli så bra som möjligt.

Egentligen är Byggnads ett ungdomsförbund. 18 000 medlemmar är under 25 år. Men vi måste vara självkritiska och fråga oss: Framstår vi mer som ett gubbförbund än som ett ungdomsförbund?

Jag hoppas att fler än tidigare av de nya bygggymnasisterna är tjejer eller har en bakgrund bland invandrarna. För att vara så massivt maskulint och ursvenskt som vi framstår, ja det blir alltmer en belastning för byggbranschen.

Till många gymnasier är det dubbelt så många som i första hand vill byggutbilda sig som det finns plats för. De är både bra och dåligt.

Bra därför att våra yrken är attraktiva. Dåligt därför att så många blir besvikna när de inte får chansen att utbilda sig.

Skolminister Jan Björklund har sökt publicitet också om detta. Han kräver att kommunerna snabbt ska utöka byggutbildningen.

Men då bortser han från två realiteter:

1. Det tar tid att etablera utbildning. Lokaler är redan nu långt ifrån lämpliga på alla platser. Och kompetenta lärare måste rekryteras.

2. De som börjar gymnasiet nu ska ut på arbetsmarknaden som fullärda kring 2013. Då kan det vara lågkonjunktur med plågsam arbetslöshet.

Jag hoppas och tror att alla de här ungdomarna - precis som de själva brukar vilja och som nu också Svenskt Näringsliv vill - ska plugga svenska, engelska och matematik. Kunskaper behövs i byggarbets-

livet och om de vill in på högskolan.

Jan Björklunds fördomsfulla prat om en lärlingsutbildning utan rejäl teoretisk utbildning måste tillbakavisas. Att ta skoltrötta ur skolan - samt sätta en hammare, en murslev eller en rörtång i handen på dem - det är ingen utbildning för framtidens byggbransch.

”Att vara så massivt maskulint och ursvenskt som vi framstår, ja det blir alltmer en belastning för byggbranschen.”

HANS TILLY
förbundsordförande

Telefon 08- 728 48 10

Mobil 070-552 67 40

E-post hans.tilly@byggnads.se

TILLY TYCKER TILL...

... OM CENTERN

● Det är uppenbart att centerpartiet som har haft sin riksstämman i Kalmar gått från att vara ett folkrörelseparti till att bli ett nyliberalt parti för Stureplanshögen. Det kanske är dags att de byter namn till De Nya Moderaterna ...

... OM UNIONEN

● Nej, det är inte EU det handlar om. Det är SIF och HTF som gått samman under det något övermaga namnet Unionen. Vi får hoppas att beslutsvägarna inte blir lika långa som namnet antyder ...

...OM HANTVERKARE

● Det är inne att vara hantverkare. Utbildningarna är överfulla, arbetsmarknaden är glödhet och hantverkare kommer högt upp på heta listan över sexiga yrken. Det är roligt när man är populär ...

KOM HITLER IFRÅN	LEVER UPP MED TURISMEN	FÅR ETT FÄLT I RÖRELSE	GUDOM-LIGA MAKAR	HISSAD TÖS	ACKORD STAM-TRUPP
RITADE ROLIGT		VERDIVERK BRINNER FÖR			GESÄLL
KOMMER INTE UN DAN MUSIKKANAL			EN PAUL OCH EN KALLE	KABLAS UT RODON	
STAD I IRAK				HAR SKUTAN PÅ LAND LÅGVATTEN	
					EGYPTISK GUDINNA
FÖR MED SIG FÖR-ÖDELSE GNAGARNÄSTE			PLÖTSLIG SPANSKT DRAG		POSTENS TRYCK-ERIER

	SKER PÅ TOPPEN LITET GRÖN-OMRÅDE	STAG PRONOMEN BEDRIVA OTUKT	DÄMPAR SVULLNAD DIMMA	HAR ANOR GREKISK GUDINNA	NIMBUS	FARTYGS-TYP	GER OSS NYTT	
			FÖLJER SKOLAN					BÄR BÅGE
FIKAR 80 ÅR SOM SERIE-FIGUR				MEINE KORT	KONSTOR-TIET VRÅL			INGENTING PÅ SPANSKA
SLÅS UPP TILL-FÄLLIGT					KVALSTER PENN PÅ FILM	RENOMMÉ RÄKNAS VID VAL		
SVERIGES SÄNDARE-AMATÖRER		FYLLES FÖR DET MEST AKUTA	ÅDEL-TRÄ	RINGLEK SAM I USA	FATTIG-DOM RITA VALIN			
		BEGREPP INOM KEMIN STICKA				SKIFTA ENAR FLYG		
VILL STREBER KAN AVFYRAS				PUBLIKA-TION DEN GAMLE				RYSKT DRAG
UTBILDA			LIGGER MAN PÅ BALJA		ASTAT BYRÅ		FÖRDELAR BÖRDAN FÖR DET MESTA	
SEPARA-TIST-RÖRELSE STARTTAL		SVÄRIG-HETEN			GREKER			
		REDSKAP		ROAR SIG BARN I				JP 2007 ©PERSSON

VINNARE I BILDKRYSS 10

Börje Nilsson, Nacka,
 Anders Hägg, Partille,
 Torsten Östlund,
 Alfta, Marianne Ahlex,
 Sundbyberg, Agneta Jönsson, Landskrona,
 Sture Lagervall, Trollhättan, Siri Hieta,
 Korpilombolo, Kjell Wiktorin, Vaddö, Curth
 Lundgren, Tord Gustavsson, Göteborg,
 Lennart Petterson, Glanshammar, Tony
 Broberg, Ljungsbro, Bengt Källberg, Järfälla,

Åke Johansson, Växjö, Gerd Carlsson, Växjö.
 Vinnarna får var sin dubbeltrisslott.

BILDKRYSS #13

Dragning den 25 september. 15 med rätt lösning vinner var sin trisslott med chans att få upp till 7,5 miljoner kronor. Sänd lösningen till Bildkryss 12, Byggnadsarbetaren, Box 19615, 104 32 Stockholm.

Namn.....

Adress.....

Postadress.....